

A complete list of Working
Papers on the last page.

No. 35, 1980

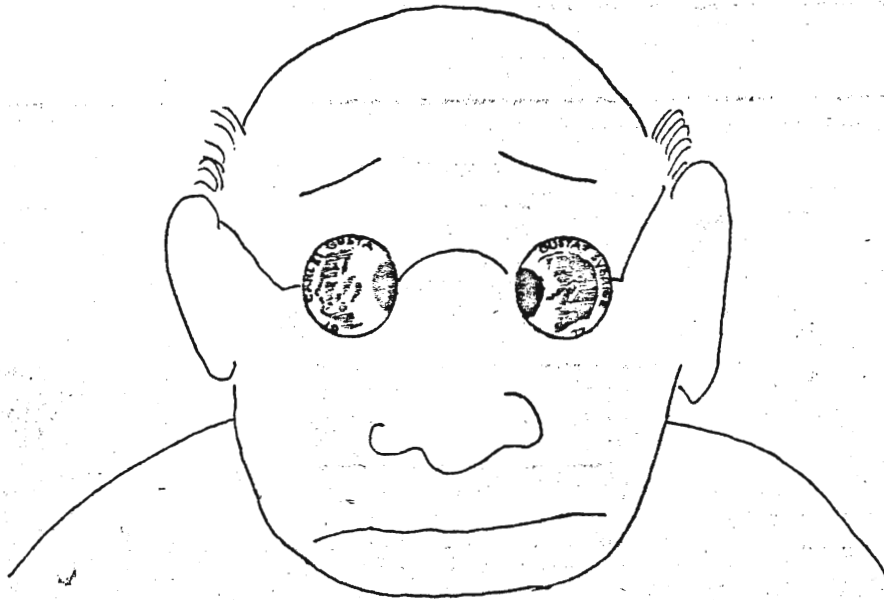
70-TALET OCH SEDAN?

by
Bo Axell

December, 1980

This is a preliminary paper.
It is intended for private cir-
culation, and should not be
quoted or referred to in publi-
cations without permission of
the author. Comments are welco-
me.

70-TALET OCH SEDAN?

I RÅDANDE LÄGE

Vad råder dagens ekonomer, tro?

Jo,

den ene ropar som en ren reflex:

— Väx!

En annan manar ifrån sin olymp:

— Krymp!

Receptet låter på ett tredje håll:

— Noll!

Ett nytt orakel larmar ögonböj:

— Höj!

Men någon gatar i sin tänkarbänk:

— Sänk!

Och vi blir inte klokare ett smack.

Tack

KAJENN

70-talet och sedan?

Det talas idag mycket om att vi måste ställa in oss på att 80-talet blir ett förlorat decennium. Vi kommer att få mycket lägre - om någon - tillväxt i ekonomin enligt samstämmiga utsagor av många ekonomer och andra.

Jag vill i den här artikeln försöka besvara frågorna: (1) Är detta sant? (2) Hur har vi i så fall kommit i den situationen? och (3) Vilken politik bör vi föra? Därefter kommenterar jag hur en korrekt politik försvåras av att vissa nationalekonomer håller fast vid en förlegad verklighetsuppfattning och ihärdigt förespråkar en helt motsatt politik.

För det första: Kommer tillväxttakten drastiskt sänkas under 80-talet? Ja, säger många dysterqvistar - bland dem många av industrins företrädare. Förutsättningarna för den typ av tillväxt vi hade på 50- och 60-talen är i stort sett uttömda. Jag tror att dessa undergångsprofeter har i grunden helt fel. Det finns inget i den teknologiska utvecklingen som gör att man kan ha anledning att tro att förutsättningarna för tillväxt är uttömda. Tvärtom, så tror jag att de senaste årens enorma framgångar på dator-teknologins område innebär fantastiska potentiella tillväxtmöjligheter. Så från den "teknologiska sidan" ser jag inga begränsningar i möjligheten till tillväxt.

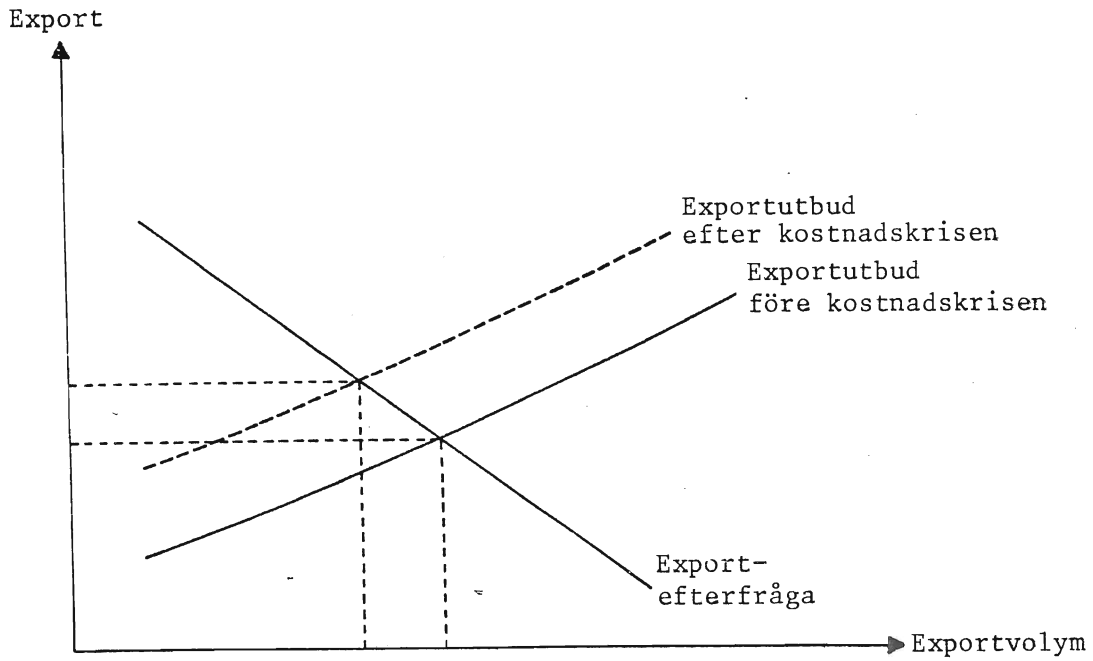
Däremot anser jag att den ekonomiska politik som förts under 70-talet kommer att ge upphov till åtskilliga problem under 80-talet. Jag vill här inrikta mig på stabiliseringspolitiken, men det finns även stora problem som sammanhänger med den offentliga sektorns tillväxt, incitamentseffekter av skattesystemet, etc.

Låt mig ge en rekapitulation av 70-talets stabiliseringspolitik.

När vi 1969 upplevde ett i dåtida mått mätt stort underskott i vår bytesbalans, inledde den dåtida socialdemokratiska regeringen med Sträng i spetsen en åtstramningspolitik med mycket lyckat resultat. 1973 hade vi uppnått ett klart överskott i bytesbalansen. Sträng hade uppnått detta genom att via en kontraktiv politik hålla nere den svenska inflationen under omvärldens. Men kritiken mot Strängs svångremspolitik var mycket kraftig och växte i styrka. 1973 framfördes starka krav på en expansiv politik. Kraven framfördes bl a från vissa inom socialdemokratin men borgligheten går förvisso inte fri från ansvar. Mittenpartierna var speciellt ivriga i sina krav på expansiv politik. Gunnar Sträng stod i stort sett ensam som motståndare. Politiken lades också om i mer expansiv riktning under 1973, och under 1974 kulminerade denna omsvängning. Momsen sänktes med tre procentenheter från 1 april till 15 september. Ett extra pensionstillägg motsvarande 3 % av basbeloppet samt ett extra barnbidrag på 200 kr/barn utbetalades i april. Därtill genomfördes ytterligare ett antal stimulansåtgärder. Den expansiva politiken fortsatte under 1975 och 1976.

Denna medvetna "Keynesianska" expansionspolitik - ökade utgifter och minskade skatter - ledde till att penningmängden (M1) ökade med ca 20 % per år under 1974 och 1975. Detta ledde i sin tur till att inflationstakten i Sverige under denna period kom att ligga betydligt över omvärldens. Den svenska pris- och framförallt lönenivån drevs upp relativt omvärldens. Kostnadskrisen var ett faktum. Redan en enkel blick på ett efterfråge-utbudsdiagram för export visar varför vi förlorar marknadsandelar när vår relativa löne- och prisnivå stiger (figur 1).

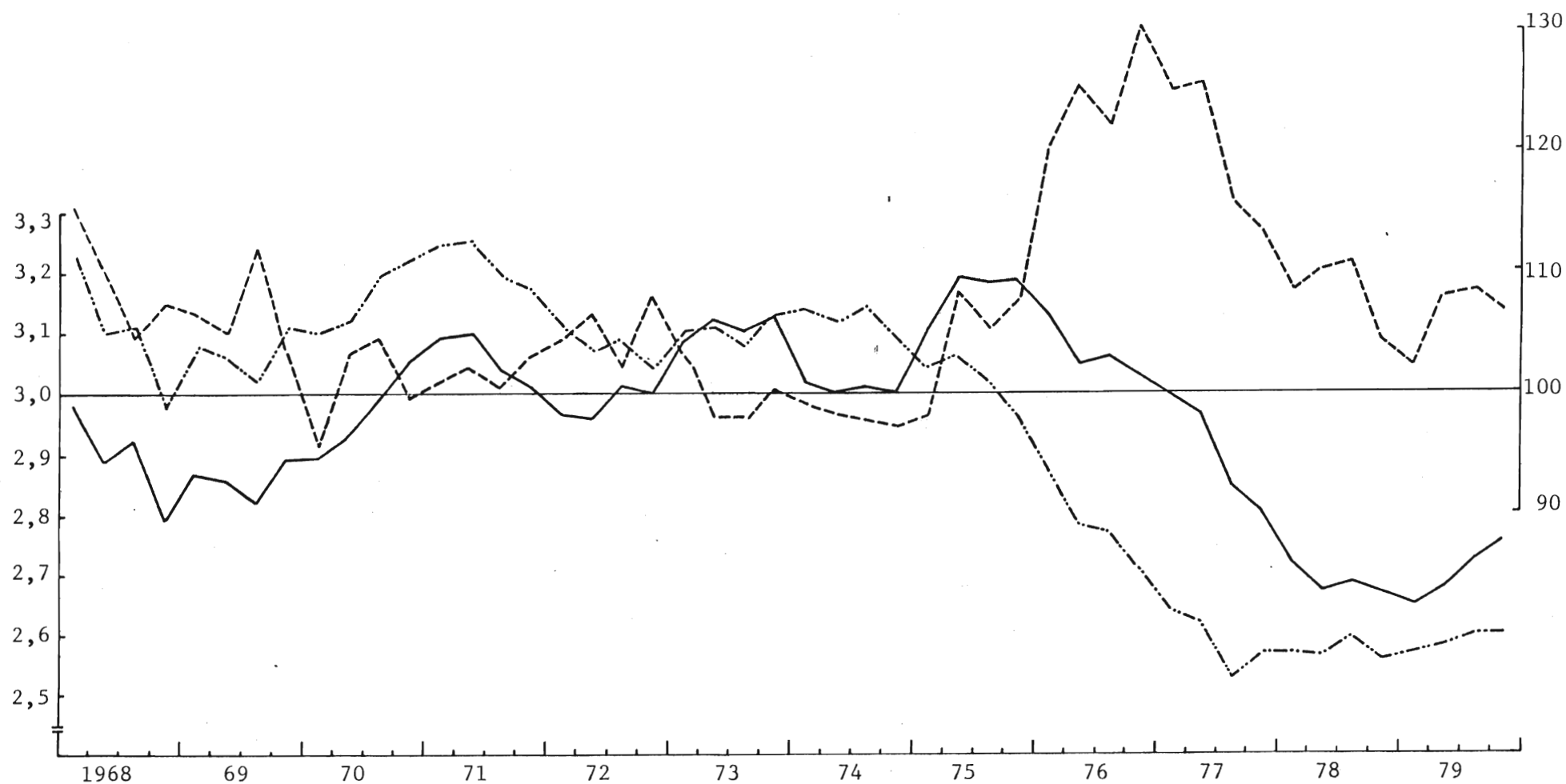
Utvecklingen av Sveriges relativa kostnadsläge samt export framgår av figur 2, där den streckade kurvan visar Sveriges arbetskraftskostnad per producerad enhet relativt till omvärldens och den heldragna Sveriges marknadsandelar i exporten.

figur 1

Den expansiva politiken ledde således till en försämring av Sveriges internationella konkurrenskraft, sänkt lönsamhet och tillväxt samt ökad arbetslöshet. Detta innebar i sin tur att vi 1977 blev tvungna att devalvera - först två smådevalveringar och sedan en på 10 procentenheter. Sträng var såvitt jag förstår den enda (tillsammans med sin rådgivare Carl-Johan Åberg?) som allvarligt motsatte sig expansionsidéerna hos mittenpartierna och vissa socialdemokrater. Men det blev ändå majoritet i Riksdagen för "expansionisterna". Strängs enda seger var att datumet för återhöjandet av momsen bestämdes i förväg.

Figur 2. Svenska marknadsandelar, kostnader och priser 1968-1979

- Relativa styckkostnader (unit labour costs) (höger skala)
- Svensk marknadsandel (värde) för bearbetade varor i % (vänster skala)
- Svensk marknadsandel (volym) för bearbetade varor i % (vänster skala)

Källor: Marknadsandelar: Monthly Bulletin of Statistics. Styckkostnader. OECD. The International Competitiveness of selected OECD countries, samt IMF International Financial Statistics. Sammanställt av Eva Christina Horwitz.

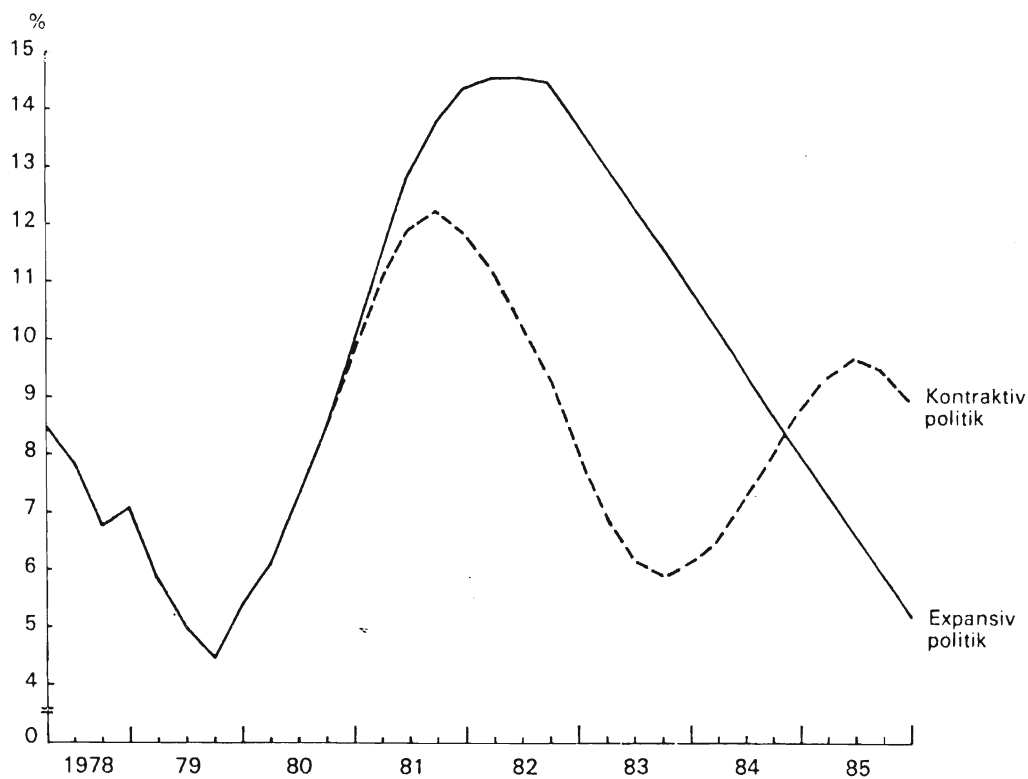
Nåväl, vad hände efter devalveringarna 1977? Det har ansetts, bl a av nobelpristagaren Paul Samuelsson, att den svenska devalveringen var ett unikt exempel på en lyckad devalvering. Är detta sant? Nej, knappast. Det såg i förstone ut som om den svenska devalveringen skulle lyckas, men efter en tid så sköt inflationen fart igen. Varför? Den svenska devalveringen 1977 hade en tursam komponent, nämligen en drastisk nedgång i penningmängdstillväxt 1976 (som var en följd främst av betydande skattehöjningar genom budgetautomatik). Politiken därefter har inte varit lyckosam. De offentliga utgiftsökningarna har fortsatt i kraftigt ökande takt, medan skattesatserna varit i stort sett oförändrade. Budgetunderskotten har drivit upp till en hisnande nivå (58 mdr kr 1979. De ligger nu på 11-12 % av BNP. I USA är många djupt bekymrade över budgetunderskott som är 2-3 % av BNP.)

Inflationen har också skjutit fart. Nu ligger vi på 12-15 % årlig inflation. Det stämmer väl överens med den prognos som jag själv gjorde för nära två år sedan, då inflationen var i starkt avtagande. Jag förutspådde på grundval av främst förändringen i penningmängden (med hjälp av en monetaristisk modell, se nedan), att nedgången i inflationen skulle vändas i en kraftig uppgång efter andra till tredje kvartalet 1979. Detta inträffade också dessvärre (se figur 3).

Prognosen för 80-talet är för fortsatta enorma budgetunderskott som leder till en ökning av penningmängden och skapar inflation. Vi står därmed inför upprepningar av 70-talets kostnadskriser med de konsekvenser för tillväxt och arbetslöshet som nämnts ovan. Detta är, som jag (och många med mig) ser det, det allvarligaste hotet mot en hög tillväxt i Sverige under 1980-talet.

Vi kan inte undandra oss ansvar för dessa förhållanden genom att skylla på utvecklingen i omvärlden. Det är inte omvärldens inflation eller tillväxt som bestämmer utvecklingen i Sverige utan vår

Figur 3. Inflation 1978-1985 vid expansiv och kontraktiv politik

inhemska politik. Följaktligen är det också genom en omläggning av politiken som vi kan höja tillväxten.

Regeringens uppgift att med bestämdhet genomföra den nödvändiga åtstramningspolitiken har allvarligt saboterats av att en del nationalekonomer förordat en motsatt politik. På senhösten 1976, när kostnadskrisen var ett faktum, föreslog SNS konjunkturråd - med doktoranden Villy Bergström i spetsen - att man skulle genomföra en genuint keynesiansk expansionspolitik av det slag som fördes 1974 och som var krisens yttersta orsak. Man föreslog bl a momssänkning med 6 procentenheter (!) under ett år, utvidgning av lagerstödet samt tidigareläggning av statliga investeringar.

Lyckligtvis följde inte regeringen "De vise männens" råd. Som alla förstår skulle vi i så fall snart ha "mördat" ekonomin.

Sven Grassman är den ekonom som mest aggressivt angriper alla försök till en mindre inflationistisk politik. Hans senaste inlägg i debatten var en tresidig artikel i LO-tidningen nr 32, som kommenterades i nr 33 och 34 av Gunnar Nilsson samt av ett antal nationalekonomer och journalister. I nr 39 fortsatte diskussionen mellan Ulf Jakobsson och Sven Grassman. Grassman menar, i korthet, att vi idag skulle ha haft 20 % högre realinkomst samt betydligt lägre inflation om inte regeringarna hade fört en, enligt Grassman, felaktig stabiliseringspolitik under hela 70-talet, dvs en alltför kontraktiv politik. Enligt Grassman skulle industriproduktionen varit större 1979-80 om vi inte devalverat, dvs om det svenska relativa lönekostnadsläget varit 10-15 % högre!!! Han menar också att vi idag för en svångremspolitik som allvarligt åderläter ekonomin. Grassmans åsikt om den expansiva politiken 1974-76 är att det var en framgångsrik politik och att det i själva verket var devalveringen 1977 som orsakade nedgången i industriproduktionen de efterföljande åren (Sic!). I själva verket var det, som jag framhållit ovan, den expansiva politiken 1974-76 som var roten till problemen. Denna politik ledde till att pris- och lönenivån drevs upp i Sverige relativt omvärlden så att vi 1977 tvingades att devalvera.

Grassman nöjer sig dock inte med att presentera sin felaktiga ekonomiska analys. Han anklagar, utöver politiker och högt uppsatta tjänstemän såsom Riksbankschefen, stora delar av den akademiska ekonomkåren för inte bara inkompetens, utan också korruption och bedrägligt förfarande. Han menar att den svenska ekonomkåren ljugit med statistik för att få underlag för sina felaktiga policy-rekommendationer.

Claes-Erik Odhner uttrycker sig i klartext i sin kommentar i LO-tidningen nr 34. "Det är helt klart att den stora majoriteten av ekonomer - både här hemma och utomlands - är borgerliga."...."De borgerliga ekonomerna vill inte inse vilka krafter som styr den strukturella omvandlingen som nu sker runt om i världen och som får deras fina bild av en ekonomi styrd av marknadskrafterna att rasa samman. De rekommenderar utifrån sina borgerliga värderingar en ekonomisk politik som inte är anpassad till verkligheten och som leder till felaktiga politiska beslut."

Det Odhner och Grassman anklagar oss nationalekonomer för kan inte betecknas som någonting annat än ren ärekränkning. Vår analys styrs alltså av våra politiska värderingar. Vi drar oss inte ens för att manipulera med data för att få stöd för våra politiskt baserade analyser.

Odhner har dessutom en insikt som vi nationalekonomer inte har (på grund av bristande vilja) som får all nationalekonomisk teori att fullständigt rasa samman. Det är beklagligt att Odhner inte vill delge omvärlden denna fantastiska insikt.

Det är sorgligt att debatten mellan nationalekonomer skall hållas på denna nivå. Det är allvarligt om politiker och allmänhet tar intryck av Grassmans och Odhners åsikter. Det är viktigt att framhålla att flertalet ekonomer tar avstånd från deras analys och debatteknik.

Grassman säger att vi idag skulle haft 20 % högre realinkomst samt betydligt lägre inflation om man under 70-talet hade fört en mer expansiv stabiliseringspolitik.

Jag säger att vi skulle idag haft en 10-20-procentig högre realinkomst och en betydligt lägre inflationstakt om man fört en mer kontraktiv stabiliseringspolitik under 70-talet!

Hur kan vi ha så diametralt olika uppfattning? Orsaken till detta ligger i att vi har helt olika verklighetsuppfattning.

Grassmans uppfattning om hur ekonomin fungerar kan beskrivas på följande sätt. Produktion, sysselsättning och övriga reala variabler bestäms i IS-delen av IS-LM-modellen, dvs helt enkelt 45°-modellen.

Produktion och sysselsättning bestäms av den aggregerade efterfrågan, vilken kan påverkas av bl a de offentliga utgifterna och skatterna. I 45°-modellen är priser och löner helt låsta - efterfrågeförändringar har enbart kvantitetseffekter. Denna modellansats har vidareutvecklats inom den sk "fixpriceteorin". Grundläggarna av denna teori och de största namnen, Robert Barro och Herschel Grossman, har dock vänt denna ansats ryggen och säger idag att de år de arbetade med denna teori har varit helt bortkastade år.

45°-modellen för en öppen ekonomi kan beskrivas på följande sätt (se exempelvis Leif Johanssen: "Public Economics"):

$$Y = C + I + G + X - M$$

$$C = a + b(Y-T)$$

$$I = \text{autonom}$$

$$X = \text{autonom}$$

$$M = \beta_I C + \beta_I I + \beta_G G + \beta_X X + \beta$$

där

Y = nationalinkomst

C = privat konsumtion

G = offentliga utgifter

T = skatter

X = export

M = import.

Detta är alltså en ren 45°-modell - dvs en modell över en ekonomi som reagerar rent kvantitativt på störningar och politik. Nåväl, hur sker då prisbestämningen i Grassmans värld? Uppenbarligen så förlitar han sig till en sk positiv EFO-modell, dvs EFO-modellen betraktad som en förklaringsmodell. Den svenska inflationstakten förklaras av omvärldsinfationen plus förändringen i växelkurs.

$$P_s = EXCH \cdot P_w$$

dvs

$$\frac{\dot{P}_s}{P_s} = \frac{\dot{P}_w}{P_w} + \frac{\dot{EXCH}}{EXCH}$$

där

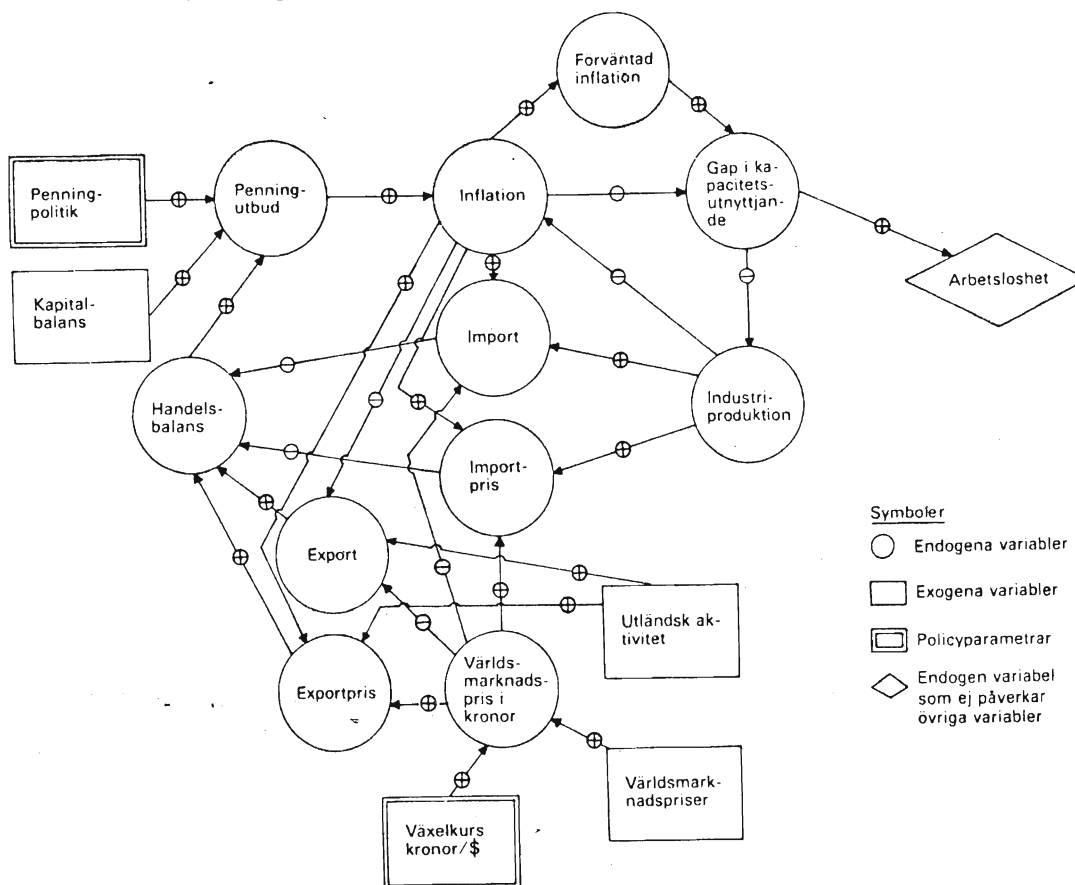
P_s = svensk prisnivå

P_w = omvärldens prisnivå

EXCH = växelkurs.

Dvs Sveriges inflation bestäms från omvärldens inflation plus växelkursförändringen. Med andra ord kan vi i Sverige få nollinflation om omvärlden har 10 % inflation och vi samtidigt revalverar 10 %!!!

Min verklighetsuppfattning är i stället den som illustreras av figur 4. Budgetsaldot, med speciell hänsyn till hur det finansieras, tillsammans med penningpolitiken, avgör hur stor penningmängdstillväxten blir. Penningmängdens tillväxt, tillsammans med produktionstillväxten (med negativt förtecken), bestämmer inflationstakten med en eftersläpning. Med inflationstakt menas då både pris- och löneutveckling.

Figur 4. Schematisk beskrivning av modellen

Den svenska löneutvecklingen påverkar relativa arbetskraftskostnaden gentemot utlandet och ingår som förklaringsvariabel i export och importfunktionerna vid sidan av aktivitetsvariabler (inkomstvariabler) - OECD's BNP i exportfunktionerna och svensk BNP i importfunktionerna. Från exportens och importens volym- och prisutveckling får vi sedan handelsbalansutfallet. Detta ingår sedan, tillsammans med kapitalbalansutfallet och den inledningsvis nämnda penningpolitiken i ekvationen för bestämningen av penningmängdstillväxten.

Därvid är en "loop" sluten. Det finns en "loop" till i min modell som jag ännu inte nämnt. Det gäller bestämningen av produktion och sysselsättning. Jag har här en s k Fisheriansk Phillips-kurva, dvs med en kausalitetsriktning som följer av

både Mortensens sökteoretiska och Lucas intertemporala allmänna jämviktsansats för att teoretiskt härleda "Phillipskurvan", dvs relationen mellan "nominella" och "reala" variabler i ekonomin. Som bekant har Phillipskurvan utvidgats till den s k "expectation augmented Phillips curve" under 70-talet då den s k "naiva Phillipskurvan" inte längre fungerade.

Den formulerades som:

$$\dot{p} = f(U, \dot{p}^e)$$

där

\dot{p}^e = förväntad inflation.

U = arbetslöshet

Mortensens och Lucas' analyser visade att teoretisk analys i stället gav upphov till formuleringen

$$U = f(\dot{p}, \dot{p}^e)$$

dvs Phillipskurvan var, i stället för att vara en inflationsmodell, en modell som förklarar variationerna i sysselsättning av förändringen i takten för faktisk och förväntad inflation.

I min modell har jag en ekvation som visar hur produktion och sysselsättning bestäms just på detta "Fisherianska" vis från faktisk och förväntad inflation. Den produktionsnivå som därvid bestäms, som avvikelse från trendutvecklingen, ingår dels som förklaringsvariabel i inflationsekvationen, dels som förklaringsvariabel i importekvationerna.

I min modell är alltså den ekonomiska utvecklingen i väldigt hög grad förklarad av den inhemska ekonomiska politiken. Speciellt så anser jag att vi i mycket hög grad kan bestämma vår egen inflationstakt. Schweiz är ett bra exempel på att så faktiskt är fallet. Det är ett land med mycket stor utrikeshandel, men som ändå lyckats med att bestämma sin egen inflationstakt.

Orsaken till de diametralt olika rekommendationer som jag och Grassman ger är alltså våra väsentligt skilda verklighetsuppfattningar.

Men hypoteser om hur ekonomin fungerar är möjliga att testa. Jag har testat min hypotes¹ och funnit starkt stöd för denna. Har Grassman testat sin?

¹ Se Axell, Bo.; "Inflation och resursutnyttjande" i Axell m fl: Utrikeshandel, Inflation och arbetsmarknad, IUI, Stockholm 1979.

1976

1. Corporate and Personal Taxation and the Growing Firm
by Ulf Jakobsson
3. Welfare Effects of Changes in Income Tax Progression in Sweden
by Ulf Jakobsson and Göran Normann
7. A Micro Macro Interactive Simulation Model of the Swedish Economy
Preliminary model specification
by Gunnar Eliasson in collaboration with Gösta Olavi
8. Estimation and Analysis with a WDI Production Function
by Göran Eriksson, Ulf Jakobsson and Leif Jansson
9. Double Taxation and Corporate Capital Cost
by Jan Södersten and Villy Bergström

1977

11. A Comparative Study of Complete Systems of Demand Functions
by N. Anders Klevmarcken
12. The Linear Expenditure System and Demand for Housing under Rent Control
by Per Högberg and N. Anders Klevmarcken
14. Rates of Depreciation of Human Capital Due to Nonuse
by Siv Gustafsson
15. Pay Differentials between Government and Private Sector Employees in
Sweden by Siv Gustafsson

1979

19. Inflation, Taxation and Capital Cost
by Villy Bergström and Jan Södersten
20. A Putty-Clay Model of Demand Uncertainty and Investment
by James W. Albrecht and Albert G. Hart
21. The Use of Time and Technology by Households in the United States
by Frank Stafford and Greg J. Duncan
22. Experiments with Fiscal Policy Parameters on a Micro-to-Macro Model
of the Swedish Economy by Gunnar Eliasson

23. Förändrad tillverkningsorganisation och dess återverkningar på kapitalbindningen. En studie vid ASEA. (Changing Production Organization and Its Impact on the Use of Capital. A study of certain departments within ASEA.) by Sam Nilsson
24. The Duration of Unemployment and Unexpected Inflation - An Empirical Analysis by Anders Björklund and Bertil Holmlund
25. On Unexplained Price Differences by Bo Axell
26. The West European Steel Industry - Structure and Competitiveness in Historical Perspective by Bo Carlsson
27. Crises Inflation and Relative Prices in Sweden 1913-1977 by Märta Josefsson and Johan Örtengren
28. How Changes in Labor Demand Affect Unemployed Workers by Kenneth Burdett
29. A Procedure for Testing the Signalling Hypothesis by James W Albrecht
30. Relief Work and Grant Displacement in Sweden by Edward M Gramlich and Bengt-Christer Ysander.
31. Taxes and Market Instability by Bengt-Christer Ysander
32. Valutaregleringen och direkta investeringar. (Swedish Foreign Exchange Controls and Direct Investments.) by Birgitta Swedenborg
33. The Demand for Energy in Sweden Manufacturing by Joyce M. Dargay.
34. Imperfect Information Equilibrium, Existence, configuration and stability by Bo Axell.
35. 70-talet och sedan? by Bo Axell.